

Галицько-Волинська держава за правління наступників Данила Галицького

Мета: розкрити основні напрямки діяльності нащадків Данила Галицького та причини занепаду Галицько-Волинської держави; сприяти формуванню навичок самостійної роботи та розвитку критичного мислення учнів, сформуванню уявлень про роль особистості в історичному процесі, вміння аналізувати історичні факти й події, давати оцінку діяльності галицько-волинських правителів.

Очікувані результати: учні зможуть: називати галицько-волинських князів — наступників Данила Галицького; характеризувати заходи, до яких вдавалися Даниловичі, щоб утримати могутність Галицько-Волинської держави; аналізувати політику останніх галицько-волинських князів; характеризувати боротьбу Польщі, Угорщини та Литви за землі Галицько-Волинської держави в 40—80-ті рр. XIV ст.; визначати становище Волині за правління Любарта.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник, посібник «Експрес-контроль», тексти джерел, заготовки схеми, картки із завданням.

Персоналії: Лев, Шварно та Мстислав Даниловичі, Володимир Василькович, Юрій I, Андрій та Лев II, Юрій II Болеслав, Любарт.

Дати: 1270—1301 рр. — володарювання Льва Даниловича, 1303 р. — утворення окремої Галицької митрополії, 1323 р. — припинення династії Романовичів; 1349 р. — втрата незалежності Галицько-Волинської держави; 1387 р. — припинення існування Галицько-Волинської держави.

I. Організаційна частина

Оголошення теми та очікуваних результатів.

II. Актуалізація опорних знань

Перегляд відеофільму.

III. Вивчення нового матеріалу

План вивчення нового матеріалу

1. Політика наступників Данила Романовича.
2. Правління останніх Романовичів.
3. Припинення існування Галицько-Волинської держави.
4. Історичне значення Галицько-Волинської держави.

Робота з картою.

Завдання та запитання учням:

- назвіть столицю Галицько-Волинської держави за часів Данила Галицького;
- яке місто було засновано Данилом Галицьким у 1256 році? (покажіть на карті);
- назвіть країни, з якими воював Данило Галицький;

1. Політика наступників Данила Романовича

Розповідь учителя

Після смерті Данила Галицького влада перейшла до його брата Василька Романовича.

Перевірка індивідуального випереджального завдання

Виступи учнів із повідомленнями про правління князя Василька Романовича.

Зразок повідомлення

Василько Романович

Василько Романович — князь володимирський, син волинсько-галицького князя Романа II Мстиславича від його другої дружини Анни. У листі Папи Римського до Данила I Романовича від 26 серпня 1247 р. названий «королем Володимира». Після смерті батька (1205 р.) Василько Романович разом із матір'ю та старшим братом Данилом, рятуючись від міжусобних чвар, утекли до Польщі. Скориставшись міжусобною боротьбою, польський король Лешко I Білий та угорський король Андрій II почали інтервенцію на Галицько-Волинську Русь. У 1207 р. Василько був обраний князем у Бересті; того самого року за підтримки Краківського князя Лешка I Білого отримав від Олександра Всеволодовича Белзьке князівство, поступившись останньому містами Угровеськ, Верещин, Столп'є і Комов. У 1215 р. за допомогою Лешка Білого Данило і Василько повернули собі Володимирське князівство. У 1227 р. Данило Романович із Васильком провів похід на Луцьк проти Ярослава Ігоровича, який завершився здачею міста й полоном Ярослава Ігоровича. Після походу Василько Романович розширив свої володіння, отримавши від брата Луцьк і Пересопницю. 26 березня 1228 р. Данило I Романович разом із Васильком провів успішний похід на Чорторийськ, у якому князували ворожі Данилу пінські князі. Похід завершився взяттям міста й полоном пінських князів. У 1228 р. під час облоги Кам'янця армією київсько-пінської коаліції Данило і Василько разом із їх союзником Олександром Белзьким зробили стрімкий масований похід на Київ, який змусив київського та чернігівського князів зняти облогу й піти на

примирення з Романовичами. У 1229 р. Данило й Василько допомогли Конраду I Мазовецькому в міжусобній війні та взяли участь у поході на Польщу й обложили Калиша. У 1230 р. Романовичі об'єднали у своїх руках Волинь. Наступні вісім років (1231—1238 рр.) вони вели війну за свою другу «вотчину» Галичину, яка була окупована угорцями. На чолі волинського полку взяв участь у 1245 р. в Ярославській битві, у якій було розгромлено загони угорського та польського королів. У 1248 р., згідно з літописом, Василько Романович відбив грабіжницький набіг ятвягів, наздогнавши та розгромивши їх під Дрогичином. Було знищено 40 ятвязьких «князів». Після смерті в 1264 р. Данила Романовича Галицького фактично правив усім Галицько-Волинським князівством.

Робота із джерелом

Прочитайте уривок із твору М. Слабошпицького «З голосу нашої Клію» про перебування Льва Даниловича у Львові та дайте відповіді на запитання.

По смерті батька Лев правив виділеними йому землями і жив у Галичі. Якось він сказав братам — Мстиславові та Шварну...: «Львів мені миліший, перенесу столицю з Галича до Львова». І молоде місто, засноване його батьком, стало рости та розбудовуватися. Багато гарних і величних споруд з'явилося тоді в ньому. І татари не перечили цьому — Лев умів підтримувати з ними мирні стосунки... На вулицях Львова вже чути було і німецьку, й польську, й угорську мови. А потім залунала й вірменська — з дозволу Лева тут оселилася ціла вірменська колонія. Збереглася про те спеціальна княжа грамота, у якій Лев давав притулок людям з Кавказу, чия батьківщина переживала... трагічні часи... Львів став їм другою батьківщиною... Місто Лева швидко стало знаним на всю Європу. Це була столиця все ще сильної держави і важливий культурний центр. Князь спробував розширити свої володіння, здійснив похід на Польщу, щоб приєднати собі й краківські землі. Однак похід той був невдалий, Лев повернувся додому ні з чим. Тепер він більше дбав про мир та спокій у своїй державі, де процвітали всякі ремесла й науки, виростали церкви й монастирі — свідчення заможності краю.

- 1) Завдяки чому місто Львів стало процвітати та стало знаним у всій Європі?
- 2) Дайте власну оцінку діяльності князя Льва Даниловича у Львові.

Аналіз інформації

Дослідник І. Крип'якевич зазначав, що «Лев був талановитим володарем, з незвичайною енергією проводив свої плани, намагався скупчити в своїх руках якнайбільшу територію і вести провід над іншими членами свого роду».

- 1) Використовуючи історичні факти, доведіть або спростуйте наведене твердження.
- 2) Поміркуйте, чому Льву не вдалося відновити єдності Галицько-Волинського князівства.
- 3) Дайте власну оцінку діяльності Льва Даниловича.

Історичний портрет

Лев Данилович

Лев Данилович — галицько-волинський князь (1264—1269 рр.), король Русі (1269—1301 рр.), великий князь київський (1271—1301 рр.), син короля Данила I Галицького. У 1247 р. (за іншими даними — 1251—1252 рр.) для зміцнення союзу з Угорським королівством одружився з дочкою Бели IV — Констанцією. У 1252 р. допомагав батькові воювати з монголо-татарськими ордами на чолі з Куремсою. Після смерті короля Данила I (1264 р.) успадкував Перемишльське князівство і Львів (місто назване на честь Льва I Даниловича), яке, згідно з хронікою Б. Зиморовича, іншими давніми документами, він заснував, спорудивши тут Високий замок, Низький замок, Княжий палац. Близько 1269 р. — після смерті брата Шварна Даниловича, успадкував Галицьке, Холмське, Белзьке, Дорогичинське князівства, а також королівський титул. У 1272 р. — переніс столицю Руського королівства до Львова. Підтримував жваві дипломатичні зв'язки з Чехією, Угорщиною, Литвою, Тевтонським орденом. Після смерті краківського князя Болеслава V Соромливого (1279 р.) у союзі з чеським королем Вацлавом II намагався здобути Краків. Підтримуючи в боротьбі за краківський престол Болеслава Мазовецького (сина сестри Предслави), вів тривалу війну з польським князем Лешком II Чорним. Приєднав до Королівства Русі частину Закарпаття з Мукачевим (близько 1280 р.) і Люблінську землю (близько 1292 р.). Після 1269 р., здійснивши невдалу спробу стати великим князем литовським замість брата Шварна Даниловича, Лев Данилович підтримував союзні відносини із Золотою Ордою, у його підпорядкуванні перебував і Київ, а сам він мав титул великого князя київського.

Аналіз інформації

Дослідник І. Крип'якевич зазначає, що «Інший тип, як Лев, являв собою волинський князь Володимир Василькович. Він неохоче брав участь у війнах, а займався мирною працею, письменством і мистецтвом. Він побудував нові замки для оборони від нападів Литви, між інших Кам'янець Литовський, від якого залишилася оборонна вежа... Володимир побудував на Волині різні церкви і обдаровував їх дорогоцінними іконами та книгами. Сам залюбки переписував книги і розчитувався в них, — літописець висловлюється про

нього так: «Це був книжник великий і філософ, якого не було перед ним у всій землі, ані по ньому не буде».

1) Порівняйте діяльність князів Льва Даниловича та Володимира Васильковича. Зробіть висновки.

2) Визначте внесок Володимира Васильковича в розвиток культури. Дайте власну оцінку діяльності князя.

Історичний портрет

Володимир Василькович

Володимир Василькович (1269—1288 рр.) — князь волинський, син Василька Романовича, зять князя Чернігова і Брянська Романа I Старого (дружина — Ольга Романівна). Видатний дипломат та діяч культури. Народився Володимир Василькович орієнтовно в другій половині 40-х рр. XIII ст. Його батьком був волинський князь Василько — син Романа Мстиславича, творця Волинсько-Галицької держави, і рідний брат Данила Галицького. Володимир Василькович із молодих років брав участь у військових походах разом із батьком. Поряд із військовим мистецтвом пізнавав мистецтво дипломатії. І таким чином учився «бути князем». Після смерті свого батька в 1269 р. посів престол у Володимирі (Волинському) та став правити землями Західної Волині. Ймовірно, основна частина Галицько-Волинського літопису укладалася й редагувалася за часів правління Володимира Васильковича. Тому літописець прагнув ідеалізувати цього князя. Спеціально зобразив його як зразкового князя-християнина, який виявляє християнське благочестя: читає Святе письмо, підтримує ченців та священнослужителів. Йому притаманні смирення, відсутність гордості, справедливість, милість до убогих — моральні якості, які цінувалися християнами. Спеціально підкреслюється, що «говорив він ясно [словами] зі [Святих] книг, тому що був філософ великий». При дворі Володимира та за його безпосередньої участі діяв потужний осередок книжності — скрипторій, бібліотека, літературне коло, у якому був упорядкований Південноруський літописний звід (Літопис Руський) та написана його заключна частина — так званий Галицько-Волинський літопис. 10 грудня 1288 (1289 р.) Володимир Василькович помер у Любомлі від раку нижньої щелепи і гортані. Перебіг хвороби докладно описано в Галицько-Волинському літописі. Похований в Успенському соборі у Володимирі-Волинському.

2. Правління останніх Романовичів

Робота із джерелом

Прочитайте уривок із поеми Олександра Олеся та дайте відповіді на запитання.

Після Льва за княжив Юрій,
Внук Данила-короля.
І за його панування
Розгорнулася земля.
За Карпатами забрав він
Мукачів та Ужгород.
Знов зміцнилася держава,
Знов на ноги став народ.
Землі Галицьку й Волинську
В одне ціле Юрій злив
І корону королівську
Діда славного носив.
Мудрі теж сини у його
І відважні, як орли,
Та в боях в степах татарських
Лев з Андрієм полягли.

- 1) Використовуючи уривок із поеми Олександра Олеся та матеріал підручника, проаналізуйте політику короля Юрія І. Дайте її власну оцінку.
- 2) Що ви дізналися з наведеного уривка про наступників Юрія І та їх долю?
- 3) Чи згодні ви з твердженням літописця, який зазначає, що за правління Юрія І Львовича «Руська земля тишилася спокоєм і славилася своїм багатством»? Свою відповідь аргументуйте.

Історичний портрет

Юрій Львович

Юрій І Львович (1252 або 1257 — 1308 рр.) — князь белзький (1264—1301 рр.), князь галицько-волинський (1301—1308 рр.), Король Руський, син Льва І Даниловича і Костанції Угорської. Спочатку князував на Холмщині і Підляшші, після смерті батька в 1301 р. об'єднав усі землі Галицько-Волинського королівства зі столицею у Володимирі та успадкував від нього королівський титул. За володарювання Юрія І Львовича Польща відвоювала в Руського королівства Люблінську землю в 1302 р., а Угорщина — частину Закарпаття. Проте в стані миру Галицько-Волинська держава зазнала розквіту й економічного добробуту. Юрій Львович титулував себе «королем Руси, князем Лодомерії», його держава користувалася добрими міжнародними зв'язками. Зокрема Юрій І Львович тримав союз із Куявською лінією польських князів, був одружений із Євфимією, сестрою Владислава І Локетека. Його заходами засновано в 1303 р. Галицьку митрополію, до складу якої увійшли єпархії: Галицька, Володимирська, Перемиська, Луцька,

Холмська, Турівська. Зі смертю Юрія Львовича закінчився розквіт Галицько-Волинського королівства.

Синтез думок

У 1303 р. Юрій I Львович домогся від константинопольського патріарха згоди на підвищення Галицької єпархії в ранг митрополії.

- 1) Про що свідчить цей факт?
- 2) Поміркуйте, яким було значення цієї події для Галицько-Волинського князівства.
3. Припинення існування Галицько-Волинської держави

Робота із джерелом

Прочитайте уривок із художнього твору та дайте відповіді на запитання.

Ой, ти князю Тройденович,
Діло ти зробив негоже —
Хоч прийняв ти нашу віру,
Та народ манив, небоже.
Та обман завжди помститься,
За вину іде покута:
З рук бояр тобі дісталась
У вино отрута!

- 1) У чому поет звинувачує останнього правителя Галицько-Волинського князівства?
- 2) Що ви дізналися про смерть цієї людини?
- 3) Використовуючи матеріал підручника, визначте основні заходи його правління.

Розповідь учителя

Після смерті Юрія II Болеслава Тройденовича володарем Галицько-Волинської держави, королем Русі бояри проголосили Любарта — зятя Юрія II Болеслава за жіночою лінією. Але польський король Казимир III Великий негайно зайняв Перемишльську землю, а потім захопив і Львів. Під цього часу Любарт долучився до багаторічної суперечки з польським королем за спадщину галицьких королів.

(Після розповіді вчителя про перехід влади до Любарта учням можна запропонувати виконати завдання.)

Робота із джерелом

Прочитайте уривок із народної пісні та дайте відповіді на запитання.

Ти Волинь і гордий Галич
Від чужих обороняв,
Хоч ти литвин, але близький
За пролиту кров нам дав.
Але горе! Сил у тебе
На врага уже нема,
Через те під чужу владу
Впала рідная земля.

- 1) Про якого князя йдеться в уривку з народної пісні?
- 2) Як наведені рядки характеризують становище галицько-волинських земель за правління цього князя?
- 3) Використовуючи матеріал підручника, охарактеризуйте політику цього князя. Дайте їй власну оцінку.

Завдання

Заповніть пропуски в тексті.

Після смерті Юрія І Львовича його сини — ... (Андрій) та... (Лев) поділили батьківщину. Один отримав... (Галицьку землю та Володимирське князівство), а другий — ... (Луцьке князівство). Проте в... (1308—1323) рр. вони фактично правили разом. Загроза з боку Литви спонукала їх укласти союз із... (Тевтонським орденом). Ймовірно, 1323 р. ці князі загинули в бою із... (золотоординцями).

Робота з підручником

Використовуючи матеріал підручника, визначте, у чому виявилася боротьба Польщі, Угорщини та Литви за землі Галицько-Волинської держави. Яким був результат цієї боротьби?

Мій конспект

Галицько-Волинська держава за нащадків Данила Галицького

Імена правителів	Характеристика правління
Лев І Данилович (1264—1301 рр.)	— Правив у Галичині. — Приєднання Закарпатської Русі та Люблінської землі. — Підтримка дипломатичних відносин із Німецьким орденом, Угорщиною, Чехією, Польщею, Литвою. — Перенесення столиці з Холма до Львова. — Збереження васальної залежності від Золотої Орди

Імена правителів	Характеристика правління
Володимир Василькович (1269—1288 рр.)	<p>— Правив у Волині.</p> <p>— Приділення уваги будівництву міст, замків, церков (засновано місто Кам'янець (Литовський), розбудовано Берестя, збудований монастир св. Апостолів у Володимирі, церкви св. Петра в Бересті, св. Юрія в Любомлі; Благовіщення в Кам'янці).</p> <p>— Опікування розвитком культури (літописець розповідав про нього як про великого книжника і філософа: у Володимирі (Волинському) при князівському дворі був скрипторій, де переписувалися й оздоблювалися мініатюрами книги; їх оправи прикрашалися коштовним камінням, перлами; писалися ікони й розписувалися храми; князь подарував Успенському кафедральному собору у Володимирі Євангеліє, окуте сріблом, ікону Спаса, окуту золотом, із коштовним камінням; у єпископію перемишльську — Євангеліє, окуте сріблом із перлами, яке власноруч списав; до Чернігова надіслав «Євангеліє, золотом розписане, а оковане сріблом, з жемчугом, і посеред нього [на оправі зроблено] Спаса, з емаллю» тощо)</p>
Юрій I Львович (1301—1308 рр.)	<p>— Спочатку князував на Холмщині й Підляшші, після смерті батька в 1301 р. об'єднав усі землі Галицько-Волинського князівства зі столицею у Володимирі.</p> <p>— Відвоювання Польщею Люблінської землі, Угорщиною — частини Закарпаття.</p> <p>— Розквіт та економічний добробут князівства.</p> <p>— Прийняття князем титулу «короля Русі».</p> <p>— Відмова від завоювань, надання переваги дипломатії.</p> <p>— Заснування Галицької митрополії (1303 р.), до складу якої увійшли єпархії: Галицька, Володимирська, Перемиська, Луцька, Холмська, Турівська.</p> <p>— Із його смертю завершився розквіт Галицько-Волинського князівства</p>
Лев II та Андрій Юрійовичі (1308—1323)	<p>— Спільне правління братів Льва II та Андрія Юрійовичів.</p> <p>— Підтримка союзних відносин із Тевтонським орденом і Польщею з метою ослабити залежність князівства від Золотої</p>

Імена правителів	Характеристика правління
рр.)	<p>Орди.</p> <p>— Загибель братів у 1323 р. під час одного з військових походів (на думку одних дослідників — проти литовських військ, на думку інших — проти монголо-татар).</p> <p>— Припинення існування династії Романовичів; запрошення боярством на галицько-волинський престол мазовецького князя Юрія II Болеслава Тройденовича, сина сестри Льва й Андрія Юрійовичів — Марії</p>
Юрій II Болеслав (1325—1340 рр.)	<p>— Будучи католиком, прийняв православну віру й ім'я Юрій.</p> <p>— Намагання протистояти експансії Польщі та Угорщини, підтримка союзних відносин із Тевтонським орденом і Литвою.</p> <p>— Спроба повернути Люблінщину, яку 1303 р. захопила Польща.</p> <p>— Боротьба проти бояр, у якій спирався на міщан; прагнення зміцнити князівську владу.</p> <p>— Підтримка розселення німецьких колоністів.</p> <p>— Задум запровадження католицизму.</p> <p>— Поступовий занепад князівства: посилення ординського впливу, невдала боротьба з Польщею за Люблінську землю, контроль над містами іноземних купців та ремісників, відхід національної знаті від адміністративної влади, на повернення місцевого населення до католицизму тощо.</p> <p>— Масове невдоволення політикою Юрія II, яке призводило до організації змови проти князя (у 1340 р. бояри отруїли князя у Володимирі).</p> <p>— Перехід влади до литовського зятя Юрія II Болеслава — Любарта (таким чином Галицько-Волинське князівство опинилося у складі Великого князівства Литовського)</p>

4. Історичне значення Галицько-Волинської держави

- Історичне значення Галицько-Волинської держави:
- Створення великої держави на українських землях, спадкоємиці Київської Русі, що продовжила її культурні традиції.

- Забезпечення високого рівня економічного та духовно-культурного розвитку українських земель.
- Захист від загарбання та асиміляції східних слов'ян.
- Забезпечення безперервності державності на українських землях.
- Відкриття доступу в українські землі західноєвропейських культурних впливів завдяки орієнтації князівства на захід.

Творче завдання

Напишіть твір-роздум за темою «Історичне значення Галицько-Волинської держави». (Можна дати як домашнє завдання.)

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Завдання на закріплення

Визначте характерні риси правління наступників Данила Галицького. Чи згодні ви з думкою, що саме за їх правління розпочався поступовий занепад Галицько-Волинської держави? Свою відповідь обґрунтуйте.

Завдання на встановлення історичної постаті

Визначте, про кого йдеться.

1. Галицько-Волинський князь, який для зміцнення союзу з угорським королівством одружився з дочкою Бели IV Констанцією. У 1252 р. допомагав своєму батькові воювати з монголо-татарськими ордами на чолі з Куремсою. У 1272 р. переніс столицю до Львова. Підтримував жваві дипломатичні відносини з Чехією, Литвою, Тевтонським орденом. Приєднав частину Закарпаття з Мукачевим і Люблінську землю. (Лев Данилович)
2. Він був сином галицько-волинського князя Льва Даниловича. У 1269—1301 рр. правив на Холмщині, був князем белзьким. У 1282 р. одружився з дочкою тверського князя Ярослава Ярославича. У 1287 р. одружився вдруге з дочкою киявського князя (Польща) Казимира Конрадовича. Після смерті батька об'єднав усі землі Галицько-Волинської держави під своєю владою. Переніс столицю до Володимира-Волинського. Наслідуючи свого діда Данила, носив титул «короля Русі». (Юрій I Львович)
3. Він був наймолодшим сином литовського князя Гедиміна, братом Ольгерда і Кейстута. Був одружений із дочкою галицько-волинського князя Юрія II Болеслава. У 1340 р. після смерті Юрія II Болеслава бояри обрали його князем Галицько-Волинської держави. Вів тривалу боротьбу за землі Галицько-Волинського князівства з Польщею та Угорщиною. (Князь Любарт)

Робота із джерелом

Прочитайте уривок із джерела та визначте, про діяльність якого князя йдеться.

Сей же благовірний князь... на зріст був високий, у плечах великий, з лица гарний, волосся мав жовте кучеряве, бороду стриг, і руки мав гарні, і ноги. Голос же в нього був низький і нижня губа дебела. Говорив він ясно [словами] зі [Святих] книг, тому що був філософ великий. І ловець він [був] умілий і хоробрий. [Був] він кроткий, смиренний, незлобливий, справедливий, не загребущий, не лживий, злодійство ненавидів, а пиття не пив [хмільного] зроду. Приязнь же він мав до всіх, а особливо ж до братів своїх, у хресному ж цілуванні стояв він по всій правді істинній, нелицемірній, і страху Божого сповнений. Особливо ж старався він про милостиню, [і] про монастирі подбав, ченців піддержуючи і всіх ігуменів з любов'ю приймаючи, і монастирі многі він спорудив.

А Роман Мстиславич

Б Василько Романович

В Володимир Василькович

Г Юрій II Болеслав

Відповідь: В.

V. Домашнє завдання

Творче завдання

Напишіть твір-роздум за темою «Історичне значення Галицько-Волинської держави». (Можна дати як домашнє завдання.)